

MOBILITAT DE L'ALUMNAT I DEL PROFESSORAT: UN NOU REPTE

Nadia Fava
Universitat de Girona
Nadia.Fava@udg.edu

Resumen

La internacionalització tal com la mobilitat internacional, la inclusió, l'excel·lència són temes fonamentals en el programa d'educació superior.

Aquesta comunicació pretén discutir quins són els reptes i les dificultats de la internacionalització en el cas específic d'una universitat de dimensió reduïda a Espanya, en una situació econòmica i social de crisi.

L'experiència docent de col·laboració amb la Universitat de Boston i amb el Wentworth Institute of Technology (WIT) posa l'èmfasi sobre aspectes que normalment es qualifiquen com a "afegits" o col·laterals dels intercanvis d'estudiants i professors, però que acaben tenint un pes important en la valoració final de l'experiència.

Cap a una universitat més internacional i competitiva

La mobilitat internacional d'estudiants ha guanyat pes considerablement en les polítiques d'Europa en general i de la Universitat de Girona en particular durant les últimes dècades, en què l'alumnat, sobretot, ha anat augmentant la participació, encara que s'espera que l'adhesió creixi més.

L'alumnat del segle XXI està en contínua evolució, mentre que, al contrari, el professorat intenta estabilitzar-se, i malauradament immobilitzar-se, com una metàfora que expressa el punt fix del saber.

El 1999, la Declaració de Bolonya, que intentava adequar l'ensenyament al moment social, econòmic i històric, tenia com un dels objectius principals potenciar les relacions entre les institucions europees mitjançant la mobilitat de professors i alumnes, per reforçar la idea d'Europa.

La promoció de la internacionalització en general, i del dret internacional a la mobilitat en particular, ha arribat a ser considerada com un element estructurador de la política europea d'educació superior. Els primers signes d'aquestes polítiques es remunten al reconeixement dels convenis iniciats en la dècada de 1950, mentre que a la dècada de 1980 la posada en marxa del programa Erasmus va donar un gran impuls a tot el procés.

Finalment, el programa de la Unió Europea "Educació i Formació 2010" va ser el text programàtic de les polítiques europees seguint l'estratègia de Lisboa, en què igualment mobilitat i cooperació van ser definides com els "objectius concrets" per a l'educació europea, uns objectius concrets que volien millorar la cooperació entre els països europeus i, alhora, la competitivitat de l'envellida Europa respecte a la resta del món. Per internacionalització s'entén un procés que inclou una universitat amb estudiants i professorat de diferents nacionalitats, i la mobilitat d'aquests dos col·lectius. A Europa, i sobretot als països mediterranis, hi ha una

escassa internacionalització, en comparació amb els països del nord d'Europa, i més encara amb països com la Xina, el Japó o els Estats Units. A Espanya, per exemple, solament el 2,5 % dels estudiants no tenen passaport espanyol, a diferència d'Anglaterra, per exemple, on més del 25 % de l'alumnat és estranger.

Pel que fa a la internacionalització del professorat, s'ha de remarcar, primer, que és una eina per actualitzar i ampliar les competències del cos docent, i que la mobilitat és un dels aspectes valorats en els requisits d'excel·lència en recerca i docència, segons els rànquings internacionals de les institucions de control de la producció científica. Segon, val la pena recordar que a Espanya, i sobretot a les universitats petites com la de Girona, als últims anys el cos docent s'ha restringit notablement i, d'aquesta manera, l'alumnat ha perdut en part la possibilitat de verificar i constatar les múltiples facetes del saber. Els programes de mobilitat donen, en aquest sentit, la possibilitat de variar el professorat, sigui a la mateixa seu o marxant a una altra.

L'opinió comuna és que la mobilitat física del professorat i dels alumnes és insubstituïble amb eines de transmissió de comunicació i coneixement virtuals, més econòmiques, com ara les videoconferències o el videoxat, o el correu electrònic, i que la transmissió del saber no solament es refereix al continguts específics sinó al context cultural i metodològic, que solament es pot percebre amb una experiència directa.

Molts dels articles científics sobre internacionalització de la universitat expliquen que el projecte Erasmus ha estat un èxit pels intercanvis d'estudiants però no tant pels del cos docent, que finalment és qui condueix el saber i les metodologies d'aprenentatge a la universitat i qui hauria d'eixamplar la visió del món als estudiants.

La internacionalització de la universitat no és solament la mobilitat dels estudiants, tal com normalment s'interpreta, i la falta d'implicació del professorat porta a una situació en què tots els valors afegits de la mobilitat encara no són compartits per tota la comunitat universitària.

Dos anys de mobilitat al Wentworth Institute of Technology amb els estudiants d'arquitectura de la Universitat de Girona

L'experiència de dos anys d'intercanvis de professorat i alumnat entre la Universitat de Girona i el Wentworth Institute of Technology, de Boston, Massachusetts, EUA, permet recollir i emmarcar els resultats, que no solament repercuteixen en una millora de la docència i la recerca universitàries, sinó sobretot en la transmissió d'un saber que tingui en compte un alt nombre de variables i que permeti als estudiants adaptar-se a un món en canvi i en crisi i on, en contra de l'opinió de molts articles científics, les relacions directes entre persones assumeixen sempre més valor i prestigi.

Aquest intercanvi va ser el producte d'un llarg i complicat treball, per part del professorat involucrat, per firmar un conveni marc entre les dues institucions, una de les quals no era europea, que va comportar un alt nivell de participació tant de la institució com dels professors.

Durant aquests dos anys, han vingut a Girona dues vegades dotze estudiants de Bòston i un professor per participar en un workshop intensiu de projecte durant dues setmanes, amb

els estudiants del Grau d'Arquitectura de Girona, mentre que solament cinc estudiants de Girona, per temes pressupostaris, van poder anar 10 dies a Bòston per fer una activitat semblant a aquella que s'havia fet a la nostra universitat, conjuntament amb estudiants de Bòston i de la Universitat de Veneçuela.

Els estudiants de Bòston van continuar el projecte començat a Girona tres mesos més a la seva universitat. Per a ells la mobilitat va servir per començar una pràctica sobre una realitat diferent i acostumar-se a recollir informacions i vivències en un temps relativament breu. Per als nostres estudiants es va tractar d'una activitat finalitzada els dies de l'estada, i la mateixa institució no va rebre cap feedback.

En tots dos casos es va intentar integrar l'activitat de caràcter estrictament acadèmic amb activitats que posessin en contacte els estudiants i el professor invitat amb la cultura arquitectònica del lloc.

En general, la integració dels dos grups d'estudiants de Girona i de Bòston va ser bastant complicada, en part per una qüestió de falta de temps. Al contrari, el professorat de les dues institucions va intentar, durant els tres workshops, aprofitar l'avinentsa per obrir noves relacions docents i de recerca, no solament amb el professorat vinculat al projecte, sinó també amb la resta dels docents de la institució.

A partir d'aquests aspectes, val la pena remarcar els elements innovadors, els avantatges i desavantatges d'un projecte educatiu que inclou la internacionalització i finalment, en aquest cas, una experiència intensiva però curta.

Pel que fa als estudiants de Girona, i tenint en compte que es tracta d'una universitat relativament petita i poc multicultural, s'ha de posar en relleu:

1. L'ús de les xarxes socials va permetre alimentar el contacte, després d'un període breu de coneixement.
2. L'experiència va permetre que l'alumnat pogués pensar més concretament en futures estades per continuar la formació (màsters o doctorat) o per a la cerca de feina, com a professionals.

En general l'alumnat tindrà

1. millors oportunitats en el mercat internacional de treball
2. millors coneixements professionals
3. més confiança en si mateixos
4. més seguretat en si mateixos
5. més capacitat per resoldre conflictes
6. maduració com a persona

Pel que fa a la mobilitat del professorat, un dels grans avantatges és la possibilitat de confrontar, sense entrar en la qüestió del judici, les metodologies docents, cosa molt difícil amb els col·legues de la mateixa institució.

S'ha d'enumerar també els aspectes positius tal com

1. millora de les destreses docents
2. contactes amb nous continguts d'aprenentatge

3. coneixement de mètodes nous d'ensenyament i d'aprenentatge
4. tornar-se més oberts cap a enfocaments comparats
5. coneixement de la literatura científica i disciplinària d'un país estranger
6. capacitat en ajudar a eixamplar la perspectiva internacional dels alumnes, gràcies a les seves experiències internacionals

Per altra banda, opino que s'haurien d'incentivar totes les activitats dirigides a rebre feedback positiu i negatiu d'aquestes experiències, perquè solament d'aquesta manera podrien ser més compartides i aprofitades per tot el cos universitari i es podrien veure les maneres de millorar-les. Este apartado corresponde al texto de la comunicación.

Conclusions

Les universitats petites necessiten crear una xarxa per donar als alumnes i professors una idea col·laborativa del treball professional, a més a més dels avantatges educatius directes. Malauradament, les estades breus i intenses a vegades es mostren com l'única manera d'organitzar els intercanvis internacionals, per temes pressupostaris i logístics.

A més a més, val la pena remarcar que si, per una banda, la universitat ha impulsat la internacionalització aquests últims anys, el professorat sovint s'ha trobat amb dificultats per finançar projectes pels quals ha treballat llargament.

A Espanya, específicament, el nivell d'internacionalització de les universitats és molt baix, quan podria pal·liar la greu crisi econòmica i social, que penalitza la instrucció pública. La sensació és que una part important del professorat no està suficientment interessada en l'intercanvi productiu entre institucions i que es pugui constituir una base per definir programes d'estudis amb títols compartits, recerques de gran abast o màsters internacionals i no si tenen en compte tot els aspectes positius.

Bibliògrafa

- Bernd Wächter, Q.e (K.H.) Lam and Irina Ferencz (eds.), (2012) Tying it all together. In Excellence, mobility, funding and the social dimension in higher education, Bonn: Lemmens,
- Lanzendorf, U. (2006) Foreign students and study abroad students 7, in Maria Kelo, Ulrich Teichler, Bernd Wächter, (editor) Eurodata, Student mobility in European higher education, Bonn: Lemmens Verlags- & Mediengesellschaft.
- Kelo, M. (ed.) (2006) The Future of the University. Translating Lisbon into practice. Bonn: Lemmens.
- Huisman, J., van der Wende M, (eds.). (2005) , On Cooperation and Competition II. Institutional Responses to Internationalisation, Europeanisation and Globalisation. Bonn: Lemmens.
- Marmolejo F., (2012) Tendencias en la movilidad internacional de estudiantes: ¿una llamada de alerta para los Estados Unidos? <http://chronicle.com/blogs/worldwise/movilidad-internacional-2012/30458> (25/04/2013)
- Muche, Fr. (ed.). (2005), Opening up to the Wider World. The External Dimension of the Bologna Process. Bonn: Lemmens.

Teichler, U. (ed.). (2000) , Erasmus in the Socrates Programme. Findings of an Evaluation Study. ACA Papers on International Cooperation in Education, Bonn: Lemmens.

http://www.inthemc-project.org/files/filemanager/Teacher_Manual_ES.pdf (25/04/2013)

Van Brakel (n.d.): Europemobility Guidebook. Workplacements Abroad. URL:
<http://www.europemobility.eu/download/guidebook/EN.pdf> (25/04/2013)

Vulpe, T., Kealey, D., Protheroe, D., Macdonald, D. (2000) A profile of the interculturally effective person. Centre for Intercultural Learning, Canadian Foreign Service Institute
<http://www.omega.org.nz/Portals/0/documents/A%20Profile%20of%20the%20Interculturally%20Effective%20Person.pdf> (25/04/2013)

Qüestions i consideracions pel debat

1. Per què no tot el professorat comparteix la idea que la internacionalització és important per als tres cossos de la universitat, professorat, alumnat i personal administratiu?
2. Els nous sistemes de comunicacions, ens permetrien tenir els mateixos resultats sense mobilitat i amb menys despeses?
3. Per què el professorat sembla poc interessat en la mobilitat i l'intercanvi en primera persona?
4. Per què no s'aprofiten les experiències dels alumnes que han fet una estada a fora ?
5. Per què no s'aprofita la presència d'estudiants Erasmus a l'aula per compartir experiències?